

Luuk van Middelaar

De onzekerheid van een Russische kernaanval

Met de raketaanvalen op Oekraïense steden van Kiev tot Lviv neemt Rusland wraak voor de vernederende explosie van de Krimbrug. Vladimir Poetin laat weten dat, ondanks militaire tegenslagen, de Russische wil om de vijand pijn te doen intact is. Een vergelijkbare boodschap, op lager geweldsniveau want bestemd voor Oekraïense westerse helpers, gaven de recente gaspijpleidingsexplosies in de Baltische Zee.

In deze nieuwe oorlogsfase rukt ook de schaduw van nucleaire escalatie naderbij. Dit gevaar, heel tastbaar pal na de Russische invasie van 24 februari, kruipt weer uit het duistere hoekje waar we het graag hadden weggestopt omdat we ons niet mogen laten chanteren en omdat het grote einde toch het einde is.

Inzake kernwapens blijft het veelal gissen en speculeren. Zo ook na de brute represailles deze week. Moeten we uit brandende burger-

Hoe kunnen wij toeschouwers in dit schaduwtheater van nucleaire dreiging, bluff, rode lijnen en dubbele bodems enige houvast vinden? Ten tijde van de Cubacrisis was dit het domein voor de beste Amerikaanse en Russische strategen en speltheoretici. Maar het einde van de Koude Oorlog bracht behalve geslonken defensiebegrotingen ook verminderde aandacht voor nucleaire analyse.

Volgens de Franse nucleair specialist Bruno Tertrais (France Stratégie), een van de beste duiders vandaag, springt in deze oorlog één element eruit: Rusland overviel Oekraïne, een niet-NAVO-staat, onder dekking van de afschrikking. Daarnaast zijn er zorgen over de kerncentrales van Tsjernobyl en Zaporizja.

Tegelijk ziet Tertrais een kloof tussen hitserige Russische media en een terughoudende Moskouse leiding (tot nu toe). In de kern herhaalt Poetin sinds februari telkens de Russische kerndoctrine en 's lands militaire vermogen. Hij stelt zich niet op als 'met de vinger aan de knop' en doet evenmin alsof hij impulsief handelt - volgens de 'theorie van de gek' van president Richard Nixon (1969).

Het einde van de Koude Oorlog bracht ook verminderde aandacht voor nucleaire analyse

doelen opmaken dat Poetin nergens voor terugdeinst en dat op gewone raketten kernraketten zullen volgen? Of communiceert de president dat hij ook na een aanval op wat hij als eigen grondgebied beschouwt, onder de drempel van een nucleaire riposte blijft, en dus koelbloedig is? Dat maakt nogal verschil. Het antwoord ligt in de toekomst.

Afgelopen donderdag, al voor de Krimaanval, koos de Amerikaanse president Joe Biden zware woorden: „Sinds Kennedy en de Cubaanse rakettencrisis hebben we niet meer de kans op een Armageddon gehad [...] Als de zaken zo blijven lopen als nu, bestaat er een directe dreiging voor het gebruik van kernwapens.”

Bij Biden is de lijn tussen uitgekende opmerking en verspreking niet altijd scherp. Soms is dat handig: je hebt het gezegd, waarna woordvoerders kunnen bijsturen naar de officiële positie. Zo ging het toen Biden in maart vanuit het hart over Poetin zei: „Om Gods wil, die man moet weg.” Maar na het 'Armageddon' vorige week volgden vanuit Washington amper terugtrekkende bewegingen. Straffe taal van Poetin ging eraan vooraf, zoals toen hij in zijn mobilisatiereed van 21 september dit jaar meldde zijn land „met alle mogelijke middelen” te zullen verdedigen en dat dit „geen bluff” is.

Vanwaar de prudentie? In Oekraïne staan niet Ruslands meest essentiële belangen op het spel. Nucleaire afschrikking dient om het Westen van directe steun aan Oekraïne af te houden. Deels mislukt, want er gaat voor miljarden aan westerse wapens naar het front. Maar ook deels gelukt, want de Verenigde Staten en Europa sturen geen troepen en zijn dit niet van plan.

In Russische strategiedocumenten leest Tertrais vier „drempelsituaties” voor de inzet van kernwapens: (1) een raketaanval op Russisch grondgebied; (2) een nucleaire of andere massieve, vernietigende aanval tegen Rusland of zijn bondgenoten; (3) aanvallen die het Russische commando- en controlesysteem lamleggen; (4) een conventionele militaire aanval die het voortbestaan van Rusland bedreigt.

De eerste drie zijn nu niet aan de orde. De onzekerheid zit in de vierde: hoe ruim interpreteert president Poetin de notie „het voortbestaan van Rusland”? Waar beginnen de existentiële belangen? Vallen de illegaal geannexeerde gebieden in Oost-Oekraïne, alsook de Krim, onder het met kernwapens te verdedigen Russisch grondgebied? Wellicht niet, meent Tertrais.

De sfeer van risico en waarschijnlijkheid, van psychologie en geschiedenis ligt buiten die van wiskundige zekerheid. Wellicht wilde Biden met zijn 'Armageddon' zeggen: de beste manier om een ramp te vermijden is het gevaar doodserieus te nemen.